

7. Gültekin Mevlüt. Asiyabad'dan Özbek Türkçesi Metinleri. – Niğde: Net-Pa Yayınları, 2006. –B. 53.
8. Jarring Gunnar. On The Distribution of Tribes In Afghanistan. Lunds Universitets, 1939. Lund Printed. Arsskrift N. F. Avd. 1. B. D. 35.
9. Karaağaç Günay. Türkçenin Dil Bilgisi. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2013. –B. 386-387.
10. Mirzoyev M. Usmanov S. Rasulov İ. O'zbek Tili. – T.: O'qituvchi Nashriyoti, 1966. –B. 138-142.
11. Öztürk Rıdvan. Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil. –Ankara: TDK Yayınları, 1997. –B. 230.
12. Rahmatullayev Shavkat. Hozirgi Adabiy O'zbek Tili. – Toshkent: Mumtoz So'z, 2010. –B. 194.
- Toparli R. Argunshah M. Mu'inü'l-Mür'id. – Ankara: TDK Yayınları, 2008. –B. 83-84

O'ZBEK TILIDA JARGON, ARGO VA SLENGLARNING QO'LLANISHI

Marhabo Erkinova,
Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada sotsiolektning turlari: jargon, argo va slenglar haqida bayon qilinadi. Bir-biriga yaqin bo'lgan tushunchalarning o'xshash va farqli tomonlariga e'tibor qaratiladi va misollar keltiriladi. Jargon, argo va slenglar ommaga tushunarsiz bo'ladi. Chetdan o'zlashgan so'zlar keng ommaga tezda yoyila boslanib, nutqda reallashmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida slenglarning qo'llanishi ko'plab uchramoqda. Tadqiqotimiz jargon, argo va slenglarni o'zaro solishtirib, ularning xususiyatlarini aniqlab olishdan iboratdir.

Kalit so'zlar: sotsiolekt, jargon, argo, sleng, argotizmlar, jargonazimlar, slengizmlar, yoshlar nutqi, yasama til, zamonaviylik.

Til ijtimoiy hodisa bo'lib, axborot uzatish va axborot qabul qilish qurolidir. Til nafaqat kommunikativ aloqa vositasi, balki inson tabiatini aks ettiruvchi vositasidir. Tildan foydalanuvchi shaxs nutqiy faoliyati jarayonida nutq vaziyatidan, ruhiyati, ijtimoiy holati, kasb-kori, yoshi, jinsi, tafakkuri kabilardan kelib chiqqan holda foydalanadi. Tildagi so'zlarning qo'llanish darajasi shu til egalari doirasida bir xil emas. Ba'zi so'zlar ular tomonidan birdek foydalanilsa, ba'zilari esa ma'lum hududda yashovchi yoki ma'lum kasb-hunar bilan shug'ullanuvch kishilar nutqidagina qo'llanadi.

Bugungi kunda dunyoda mavjud bo'lgan tillarning barchasida sotsiollashuv jarayoni izchil amalga oshmoqda va sotsiolingvistika nomli maxsus tilshunoslik yo'nalishi aynan tilning mana shu jihati bilan shug'ullanadi. "Sotsiolekt termini lingvistikada XX asrning ikkinchi yarmida paydo bo'lgan. U sotsio - jamiyatga bo'lgan munosabat va dialekt so'zlaridan tashkil topgan bo'lib, rus tilidagi "социальный диалект" (ijtimoiy dialekt) birikmasining qisqargan shaklidir. Sotsiolekt — umumiy ijtimoiy xususiyatlariga ko'ra birlashgan ayrim guruhlarining lisoniy ehtiyojlarini qondirish uchun nutq amaliyotida ishlab chiqilgan til shakli. Standart tildan farqli o'laroq, sotsiolektida ba'zi o'rinlarda chetga chiqish mumkin. Til ham xuddi tashqi ko'rinish singari sinflar haqida guvohlik beradi [Elova D., Safarova G., 2021: 67]. Sotsiolekt verbal xulq va ijtimoiy ahvolning muvofiqligini ifodalaydi. Sotsiolektlar turli ijtimoiy guruhlar tomonidan faol qo'llaniladigan, jonlilik, ichki yashirin munosabatni ifodalay olish kabi xususiyatlarga ega bo'lgan so'zlardir.

Sotsiolektlar kommunikatsiyaning butun bir tizimini ifodalamaydi. Chunonchi, u so'zlar, so'z birikmalari, sintaktik konstruksiyalar, urg'u xususiyatlari va h.k. ko'rinishidagi nutqning o'ziga xosligidir. Sotsiolektlar asosini milliy tildan deyarli farq qilmaydigan lug'at va grammatika tashkil qiladi. Masalan, jinoyatchilar argosida o'ziga xos ma'no, xususan, metaforik ma'no kasb etgan so'zlar mavjud: ment — "militsoner" etap qilish — "qamoqqa jo'natish", narkota — "narkotik, giyohvand moddalar bilan shug'ullanish" va h.k. Biroq mazkur so'zlarning turlanishi, tuslanishi va gapdagi bog'lanishi umumtil qo'liplari va qoidalariga muvofiq amalga oshiriladi. Hatto, so'zlar ham umumtil leksikasiga mansub bo'ladi.

Sleng, argo, jargon odatda sinonim so'zlar deb qaraladi. Lekin ularning kelib chiqishi va qo'llanilishini chuqur o'ganilib qaralsa, ular o'rtasida juda katta farqlar borligiga amin bo'lamiz. Argo — jargondan

qaysidir darajada maxfiy til (aynan chetdagi begonalar tushunmasligi uchun yaratilgan ma'lum bir guruh tili) bo'lganligi bilan ham farq qiladi. Shuning uchun ma'lum guruh nomi va undan keyin argo so'zi qo'llaniladi: ("вопросное apro", "apro офеней"). Tilshunos olim Roberining kichik lug'atida esa argo atamasi umum qo'llaniladigan atama sifatida "jinoiy muhit tili", lingvistik atama sifatida esa "ma'lum ijtimoiy guruh tomonidan ishlatiladigan texnikaga oid bo'lmagan leksika" sifatida berilgan. Argoning etimologik kelib chiqishi — "corporation des jeux" — "qora niyatli kishilar jamoasi" sifatida izohlangan.

Jargon va argolar to'g'risidagi dastlabki ma'lumotlar rus tilshunosligida, turkologik ishlarda, so'ngra o'zbek tilshunosligida, ya'ni o'zbek tili grammatikalarida, jumladan Sh.Shoabdurahmonov va boshqalarning "Hozirgi o'zbek adabiy tili" kitobida, M.Mirzayev, I.Rasulovlarning "O'zbek tili" kitobida, S.Usmonovning "O'zbek tili" kitobida, B.O'rinboyevning "O'zbek so'zlashuv nutqi" nomli monografiyasida, M.Tursunpo'latovning "Узбекская разговорная речь" nomli monografiyasida, G.Sattorovning "Jargon va argolar" nomli maqolasida ma'lumotlar berilgan. Argotizmlar va jargonizmlar, asosan, jonli so'zlashuvda tor doirada ishlatiladi. Ulardan badiiy asarda obraz va personajlarni tipiklashtirish maqsadida foydalanish hollari mavjud [Jamolxonov, 2005: 201]. Argotizm va jargonizmlar — bi-ror argo yoki jargonga xos leksemalar. Argo va jargonlar biror ijtimoiy guruh yoki toifalarning, masalan, sportchilar, o'g'rilar, olibotlarlar, poraxo'rlar va boshqalarning "yasama tili"dir. Shuning uchun argo va jargonlar ijtimoiy dialektlar deb ham yuritiladi [Jamolxonov, 2005: 201].

Jargon ham qo'llanishi chegaralangan leksika tarkibiga kiradi (frans. jargon). Kasbi, jamiyatdagi o'rni, qiziqishlari, yoshiga ko'ra alohida sotsial guruhni tashkil etgan kishilarning, asosan, og'zaki nutqida ishlatiladigan va ma'nosini boshqalar ko'p hollarda anglab yetavermaydigan birliklar jargon deyiladi. Masalan, programmistlar jargoni, aslzodalar jargoni, o'g'rilar jargoni, artistlar jargoni va h.k. Masalan, harbiy hizmatchilar jargoni: [dux] (yangi kelgan askar), [salyaga] (1-2 oy xizmat qilgan askar), [fazan] (xizmatning yarmini o'tagan askar) [ded] (xizmatdan qaytishi yaqinlashgan askar), [diskoteka] (oshxona naryadi);

Jargon umumxalq tilidan maxsus leksikasi va frazeologiyasi hamda yasovchi vositalarining o'ziga xos tarzda qo'llanishi bilan farqlanadi:

- 1) otarchilar jargoni: yakan (pul);
- 2) o'g'rilar jargoni: xurmo (buxoro tillo tangasi);
- 3) mahbuslar jargoni: maymun (oyna), timsah (qaychi), oq kaptar (geroin), yashil (militsiya);

Jargonga xos leksemalar tez-tez yangilari bilan almashib turadi. Jargonlar ochiq va yopiq turga bo'lina-di. Agar sotsial guruh o'z xatti-harakati, qarashlari va maqsadini yashirish uchun jargon ishlat-sa, bunday jargonlar yopiq jargon deyiladi. Bunga o'g'rilar, mahbuslar va bezorilarning jargonlari misol bo'ladi. Ayrim soha vakillari va soha guruh-lari nutqiy tejamkorlik uchun, ba'zan o'zlarini ajratib ko'rsatish uchun jargon qo'llaydilar.

Argo (fransuz. argot) ayrim professional yoki sotsial guruhning o'ziga xos tilidir. Argo bir necha til unsurlaridan iborat qorishiq va ko'p hollarda, boshqalarga tushunarsiz nutq turida namoyon bo'ladi. Argo tili o'z grammatikasiga emas. Unda umumxalq tili grammatikasiga tayaniladi [Sayfullayeva, 2010: 98]. Argo nutqda ikki maqsadning biri uchun qo'llaniladi:

- 1) kommunikasiya predmetini sir tutish;
- 2) o'zini boshqalardan ajratib ko'rsatish,

Misollar: 1. Bizga ziyofat malhuz emas. Ne'mati jannatni keltir (Hamza.) Malhuz emas — o'ylangan emas, ne'mati jannat — yor, mahbuba. 2. Tanzil deng, taqsir. (Hamza.) Tanzil — foyda.

Ilmiy grammatikalarda jargonlarga "buzilgan til" deb ta'rif berilgan, lekin argolarga ta'rif berishda o'g'rilar nutqida uchraydigan ba'zi so'zlarni, ya'ni jargonlarga argolar qo'shib yuborilgan. Argolar ham fransuzcha "buzilgan til" bo'lib, ular ham ayrim ijtimoiy guruhlar tilida mavjud so'zlarning uchrashi bilan xarakterlanadi. Argotizmlar asosan o'zbek tilida mavjud so'zlarning boshiga, o'rtasiga, oxiriga turli qo'shimchalar qo'shish orqali hosil qilinadi. So'zlashuv nutqida qo'llanuvchi argotik qo'shimchalarga quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

1. -za, -zo, -ze, -zi, -zor, -zir, -zo', -zu, -oz;
2. -fa, -fash, -fi, -bi, -di;

3. -ra,-ru,-ur,-ro,-re va boshqalar.

Masalan: 1. Sa-fan-ga-fa bi-fir ga-fap afay-ta-fa-ma-fan. (Men senga bir maxfiy gap aytaman) (Jonli nutqdan).

Ushbu gapda —fa,-fi,-fan qo'shimchalari so'z o'rtasi va oxirida ishlatilgan.

2. Ma-ran-ga-ra bi-zir ki-fi-shi-fi-da-fan xa-fat ke-fel-di-fi. (Menga bir kishidan xat keldi).

-ra,-zi,-fi,-fe,-fa qo'shimchalari so'z o'rtasida, oxirida qo'llanilgan.

3. A-zay-ti-zib qo'-zuy,ma-zan-ga-fa ke-ze-re-zak e-ze-re-maz. (Aytib qo'y menga kerak emas).

4. Yo-zoq bo-zor-ma-zay-ma-zan. (Yo'q bormayman) . (Jonli nutqdan).

5. Ma-ron sa-ra-ni-ri ya-rax-shi-ri ko'-zo'-ra-za-ma-dan. (Men seni yaxshi ko'raman). (Jonli nutqdan).

-ro,-ra,-ri,-zu kabi qo'shimchalar so'zning o'rtasida, oxirida kelgan. Misollardan ko'rinib turibdiki, argolar ham jargonlar kabi nutqning o'ta g'aliz ko'rinishi bo'lib, salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Argo - jargondan farqli o'laroq, biron ijtimoiy guruh tomonidan boshqalar uchun atayin tushunarsiz qilib qo'llaniladigan u yoki bu darajadagi yashirin, yasama til. Masalan, o'g'rilar argosida shmon qilmoq, gopstop qilmoq iborolari "o'g'irlamok" ma'nosida, giyohvandlar argosida dori "giyohvand modda" ma'nosida ishlatiladi. Argolar jargonga nisbatan o'zining yashirinlik xususiyati bilan ham ajralib turadi. Shunirig uchun ular ko'prok jamiyatning yashirin tabaqalari hisoblangan josuslar, jinoyatchilar, o'g'rilar, giyohvandlar va h.k.lar nutqida uchraydi.

Jargonlarning eng xarakterli belgisi o'zaro so'zlashuvni boshqalardan maxfiy sir tutishdir. Shunga ko'ra jargonlarning yaratilish yo'llari ham ko'pincha tilning so'z yasash sistemasiga to'g'ri kelmaydi. Ular o'ziga xos sun'iy, shartli so'zlardir. Jargonlar ko'pincha tildagi so'zlarning tovush tomonining o'ziga yaraSha, so'zlarni buzib ko'llash, boshqa tillardan so'z o'zlashtirish va tildagi mavjud so'zlarga ma'no berish yo'li bilan hosil kilinadi. Ijtimoiy argo va jargonlarni o'zbek tilida abdal tili deb ham yuritilgan. Qadimda maddohlar va kalandarlar o'z niyatini boshqalardan yashirish maqsadida o'zlari uchungina tushunarli bo'lgan abdal tilidan foydalanganlar. Bundan tashqari bu ijtimoiy jargonlar salbiy ahamiyat kasb etganligi uchun argo deb ham yuritiladi. Masalan, loy, sokka, kusok, qurug'i (pul); tuz (aklli) kabi kimorboz o'g'rilar argosi. Tohir Malikning "Shaytanat" asaridan misollar keltiramiz. Vey bratan, man o'zim borganman. Sokka yo'g'idi karzga bergan. (I k, B. 45) Sen bu o'yinda ikkita xatoga yo'l ko'yding. Birinchisi akademikni "tuz" deb bilding (I k, B. 206) Argo va jargonlar shevaga xos so'zlarni qo'llash va laqab qo'yish bilan ham bog'lik bo'ladi. Talabalar, yosh yigit-qizlar orasida orasida laqab qo'llash holatlari ham uchraydi. Masalan, yambuk, mallosh, yalqov, siptaxonim, tulkixon,dollar, aeroport (tepakal ma'nosida), pakaxonts, qovuncha, aylanay, oshqovoq, qizil kostyum, troll, azroil, qora sharpa, Reks, Germon, yoshlar ittifoqi raisi, hokim, domla, mash, maqqi, hazrat, taqsir kabilar.

Qo'llanilgan laqablarda so'zlovchining obyektga nisbatan baho ottenkalari, metofarik o'xshatishlar namoyon bo'ladi. Badiiy asarda ham qahramonlar portretining ayrim kiralalarini ochib berishga muvaffaq bo'ladi. Asadbek va Hosil boyvachchaning laqablaridan, ularning kuch-kudrati, qanday odam ekanligini bilib olishimiz mumkin. Kesak polvon xonaga kirib, Qilich bilan so'rashib olgunicha 1-2 da-kika vaqt o'tdi. (I k. B. 65) Asadbekning o'ng qo'l a'yonlaridan bo'lgan Haydarga bu laqab qaddi-bastiga karab emas, balki o'g'irlik qilib yurganida, pul bor deb o'ylab, belbog'idan kesak chiqqani uchun berilgan. Yana xarakter xususiyatida ham muhim masalalarga kesak ushatishday yengil karashi kuzatiladi.

"Argo", "jargon" fransuzcha (argot, jargon)dan kelib chiqqan, "sleng" inglizcha (slang)dan olingan. Bu uch termin ko'pincha sinonimlar sifatida qo'llaniladi. Biroq mazkur terminlar ortidagi yashirin tushunchalarni chegaralab olish maqsadga muvofiqdir.

Sleng "slang" — ingliz tilidan olingan bo'lib, oddiy, og'zaki leksikaga xos so'zlar. Sleng - G'arb tilshunosligi an'analariga xos termin sanaladi. "Sleng" terminiga haligacha aniq ta'rif berilmagan. Turli lug'atlarda va sotsiolingvistikaga oid adabiyotlarda uning "jargon" (guruhlar jargoni, yoshlar jargoni) terminiga yaqin turishi qayd qilingan. Sleng so'zining qachon paydo bo'lgani noma'lum, biroq u ilk bor yozma ravishda XVIII asrda Angliyada qayd qilingan va o'sha davrda "haqorat" ma'nosini anglatgan. 1850-yillarga kelib, mazkur termin "noqonuniy" oddiy leksikaning ifodasi sifatida keng qo'llanila boshladi. Ayni paytda uning jamiyatning quyi tabaqalari qo'llaydigan slang-lingova

“rang-barang” aholi foydalanadigan argot singari sinonimlari ham paydo bo'lgan. O'zbek tilshunosligida sleng yoshlar nutqiga xos birliklar sifatida qoraladi.

Sleng - muayyan kasb egalari yoki ijtimoiy guruhlarining og'zaki nutqida qo'llaniladigan, emosional-ekspressiv bo'yoqqa ega bo'lgan so'z va iboralar. Slenglar ko'proq yoshlarning nutqida uchraydi.

Sleng jonli, harakatdagi til shakli bo'lib, u mamlakat va jamiyat hayotidagi har qanday o'zgarishdan ta'sirlanadi. Sleng qo'llanish doirasiga ko'ra: hammaga ma'lum va barcha tomonidan qo'llanuvchi umumiy sleng (general slang) va muayyan guruhlariga ma'lum bo'lgan, tor doirada qo'llanuvchi xususiy sleng (special slang)ga ajraladi [3: 69]. Slenglarning ko'p so'zlari va iborolari (ayniqsa, ularning dastlabki shakllanishi davrida) keng ommaga tushunarsiz bo'ladi. Chunki aksariyat slenglar ko'chma ma'noda ishlatiladi. Shuningdek, slengizmlar ko'pincha chet tillardan, ularning dialektlaridan va jargonlaridan o'zlashtirilgan bo'ladi. Masalan, “tusovka”, “telejka”, “tachka”, “stukach” rus tilidan, “yuzer” (user), “chat” (chat), ingliz tilidan o'zlashtirilgan. Umuman, argo, jargon va sleng sotsiolektning turlari hisoblanadi. Mazkur til shakllarining har biridagi o'ziga xos xususiyat u yoki bu guruhlarining kasbiy alohidaligi yoki ularning boshqa jamoalardan ijtimoiy cheklanganligiga bog'liqdir. Kompyuter jargoni (sleng) kasbiy cheklangan subkodga, o'g'rilar argosi, talabalar slengi ijtimoiy cheklangan subkodlarga misol bo'ladi. Ba'zan guruh ham kasbiy, ham ijtimoiy alohidalik kasb etadi. Bunday guruhning nutqi ham kasbiy, ham ijtimoiy jargonning xususiyatlariga ega. Masalan, askarlar jargonini olsak, binobarin, harbiylik kasb sanaladi, bu kasb bilan shug'ullanuvchilar esa boshqa jamoalardan alohida, o'z holicha yashaydi.

Slenglar til iste'molchilari tomonidan qo'llanilib, jonli so'zlashuv nutqi bilan bog'liq bo'lgan, yozma nutqda esa umuman foydalanilmaydigan, biroz hazil, kinoya, ironiya ma'no bahosini o'zida qamrab olgan, ma'lum ijtimoiy guruh (asosan yoshlar) nuqtida faol qo'llaniladigan so'zlardir. Ayrim manbalarda slenglar yoshlar nutqida faol qo'llaniluvchi so'zlar deb ta'riflanib, zamonaviylik uning asosiy belgisidir deyiladi. Tilda qo'llanilayotgan ayrim so'zlar vaqtlar o'tishi, avlodlar almashinuvi bilan ularning tildan foydalanishga bo'lgan ehtiyojini to'la qondira olmaydi va yangi avlod (yoshlar) ma'lum ma'noda o'zlarining “til muhiti” ni shakllantirib oladi. “Sleng tushuniladi, ammo tushuntirib berilishi qiyin. Slenglar o'ziga xos yangi so'zlarni bizga namoyon qiladi [Bultakova, 2022:157].

Slenglarning shunday jihati borki, ular ma'lum vaqtlar o'tgach, iste'moldan chiqib ketishi mumkin va uning o'rinini yangi bir muqobili egallaydi. Slenglarning ko'p so'zlari va iborolari (ayniqsa, ularning dastlabki shakllanishi davrida) keng ommaga tushunarsiz bo'ladi. Chunki aksariyat slenglar ko'chma ma'noda ishlatiladi Ayrim olimlar, xususan, T.I. Arbekova slengni izohlar ekan, turg'un birikma bo'lib, hissiy bo'yoqdorligi bilan ajralib turadigan til birliklari slengni tashkil qiladi, deydi [Allamurodova S., O'zbek va ingliz tillari leksik boyligining taraqqiyoti aspektlari tahlili //Dissertatsiya. Samarqand].

Slenglarning qo'llanilishi makon nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin. Masalan, yoshlarning internetda qo'llaydigan slenglari: podpiska, podrobny, podpisatsiya, klass, like, trend, “hammasiga kulib qo'ydim”, “yangilikning iti”, legenda, biror bir narsaning injig'i (asosan reklamalarda eng zo'ri ma'nosida), obzor, legenda, life hack; ta'lim muassasalarida: yopmoq (sessiyani tugatmoq), vozdux (stipendiya), yaxlamoq (imtihondan o'tolmaslik), stukach (chaqimchi), Vatan (darsdan qochmaydiganlar, berilib o'qiydiganlar), Vatan xoinlari (darsdan qochganlar), chopmoq (darsni chopmoq-qochmoq), Xudoyorxonning bolasi (manmansiragan talaba - Xudoyorxonning bolasi bo'lsang ham, tartibga bo'ysin), alohida Respublika (fakultet), mustaqil ish - o'qituvchilarga beriladigan pora, chushpon-maymun ma'nosida (maktab o'quvchilari ishlatadi), Tarakan antenna (qizlarning ikki yonidan tushirilgan sochi), lakatir (chaqimchi o'quvchilar), saqich chaynaysanmi? (segaret chekasanmi?), tank (orqasida turib beradigan odami bor), “paxtakor” (ustozlarga xushomad qiladigan ma'nosida), tizza (qizlarga yaltoqlanadigan yigitga nisbatan qizlar qo'llaydi), parriot (Vatanparvar- Jahon tillari universiteti talabalari tomonida qo'llaniladi), Satilni bekorga ko'tarib yuribdi (bosh ma'nosida qo'llaydi), ko'cha-ko'yda qo'llaydigan slenglari: “ketvorgan” (qomati chiroyli), takoy kiyingan (zo'r kiyingan), sindirdi (qoyillatdi), dahshat, uxlatdi (aldadi), g'isht (hunuk), Salta oshib kalla (oxiri yomon bo'ladi), taxta (ozg'in), paxta qo'ymoq (xushomad qilmoq), “Dinozavrlar davrida qolib ketgan (fikrlashi eskicha bo'lgan inson va eski narsalarga nisbatan)”, jirafa (kech tushunadigan), osmon (kibrli), olmaxon (nozlanadigan qiz), survordi, sigir (qizlarga pul sarflaydigan yig-

itlar), Alfons (ayol kishining puliga yashaydigan erkak), Ali akaning itiday sanqima (bekorchi o'ynab yuradigan yigitlarga), yedirdi (bopladi), tormoz, gaz, g'ijim (o'ziga qaramaydigan odam), turshak (xunuk), draka (urush, janjal), kompot bo'ldim (mahliyo bo'ldim), coco-cola bo'lmoq (qattiq sevib qolmoq), plisos (dasturxondagi narsalarni ko'p yeydigan odam), tapichka (yugurdak), yorib tashlamoq (maromiga yetkazib bajarish), yoqvolib (dindorni yoqvoldi, jabrdiydani yoqvoldi), ekib qo'ydi, eshib qo'ydi (eplolmadi), makillamoq (gap topolmay qolish, duduqlanish), tepdimi (gapga tushundimi ma'nosida).

Xulosa qilib aytganda, sleng, argo, jargon, odatda, sinonim so'zlar deb qaraladi. Lekin ularning kelib chiqishi va qo'llanilishini chuqur o'rganilib qaralsa, ular o'rtasida juda katta farqlar borligiga amin bo'lamiz. Argo — jargondan qaysidir darajada maxfiy til (aynan chetdagi begonalar tushunmasligi uchun yaratilgan ma'lum bir guruh tili) bo'lganligi bilan ham farq qiladi. Slenglar til iste'molchilari tomonidan qo'llanilib, jonli so'zlashuv nutqi bilan bog'liq bo'lgan, yozma nutqda esa umuman foydalanilmaydigan, biroz hazil, kinoya, ironiya ma'no bahosini o'zida qamrab olgan, ma'lum ijtimoiy guruh (asosan yoshlar) nuqtida faol qo'llaniladigan so'zlardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Allamurodova S. O'zbek va ingliz tillari leksik boyligining taraqqiyoti aspektlari tahlili //Dissertatsiya. Samarqand.
2. Bultakova D. O'zbek yoshlari nutqidagi slenglar // Problems of research and education of the uzbek language. № 1 — T.: 2022. 157-bet.
3. D.Elova, G.Safarova. "Sotsiolingvistika" o'quv-uslubiy qo'llanma. — T.: 2021. 67-bet.
4. Jamolxonov H. Hozirgi o'zbek adabiy tili. — T.: "Talqin".2005. 201-bet.
5. Sayfullayeva R. Hozirgi o'zbek adabiy tili. — T.:2010 . 98-bet.

MATNLARNING ASPEKTGA ASOSLANGAN HISSIY TAHLILI

Sabohat Allanazarova,
Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU tayanch doktoranti

Annotatsiya

Hissiyotlarni tahlil qilish (shuningdek, fikr-mulohazani o'rganish deb ataladi) biznes va jamiyat uchun muhim ahamiyati tufayli tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) ning eng faol sohalaridan biri bo'lib kelgan. Bu fikrning (ijobiy, neytral, salbiy) bahosini chiqarishga barakat qiladigan tadqiqot sohasi. Shu bilan birga, bir xil so'zning turli gaplardagi ma'nosi qarama-qarshi bo'lishi mumkin yoki bir xil jumladagi bir xil shaxsning qutbliligi turli jihatlarida farqlanadi. Shu sababli, matndan ma'lum obyektlar va ularning jihatlarini baqadagi fikrlarni aniqlash uchun aspekt darajasidagi hissiyotlarni tasniflash taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Tabiiy tilni qayta ishlash, ijobiy, neytral, salbiy, hissiy tasnif, fikrlarni o'rganish

Tuyg'u leksikasi ko'plab hissiyot so'zlarini va ularning hissiyot qutblarini o'z ichiga oladi. Aspekt darajasidagi hissiyotlarni tahlil qilishda muhim muammolardan biri aspektlar va jumlar o'rtasidagi semantik munosabatlarni qanday modellashtirishdir. Muammoni hal qilish uchun ko'plab usullar taklif qilingan. An'anaviy NLP sentimental bilimiga asoslangan usul bo'lib, u subyektiv matndagi mavjud hissiy leksika yoki domen leksikasiga va hissiyot qutbliligi bilan birlashtirilgan baholash birligiga tayanadi. Subyektivlik - jumlada qanchalik fikr va hissiyotni ifodalovchi so'zlar bor ekanligini ko'rsatadigan o'lchovdir. So'nggi yillardagi tadqiqotlarda hissiyotlar leksikonlarini hissiyotlarni tasniflash usullariga kiritish aspekt darajasidagi hissiyotlarni tahlil qilishda neyron tarmoq (NN) ustunlik qilmoqda.

1-jadval. Sentiment tahlil qilishning darajasiga ko'ra turlari

Tuyg'ularni aspekt bo'yicha tahlil qilish muammosida odatda matn bitta obyektini baholashni o'z ichiga oladi, deb taxmin qilinadi, lekin bu obyekt uning turli qismlari VA / YOKI atributlari bilan